

HARC AZ ISTENNEL

ÍRTA: T.E. - 1998-06-01

(Allen Ginsberg: Halál van Gogh fülére!, Pesti Szalon Könyvkiadó, 1996)

Három évtizeddel ezelőtt még megdöbbenve – vagy értetlenül – olvashattuk **Ginsberg** verseit a *Hol van Vietnam?* vagy az *Üvöltés* kötetekben, folyóiratokban, mára nemcsak értjük, hanem át is éljük lázadását, mert rólunk is szólnak, arról a kegyetlenül anyagi világról, mely körülvesz minket. A pénz mellett talán még lényegesebb meghatározója Ginsberg költészetének az anyag, a technika (Ginsberg szavával: Csúcs Tech) világa. Pontosabban: a lázadás a tárgyi világ és az erőszak embertelen áradása ellen. Versei – szigorú építésük miatt – mintha azt mutatnák; nem kábítószeres mámorban születtek, hanem abból a tárgyi világból, mely elől menekülni kell. Ezek a versek, elsősorban szerkezetük miatt, olyanok, mintha a televíziós csatornák állomásai között barangolnánk. Videoklipszerűek, melyekben egyaránt témák a világ különböző pontjainak egyéni és állami kegyetlenségei, reklámvillanások, emberi és embertelen kapcsolatok.

Ginsberg menekülésének útja (örökké hangsúlyozott ateizmusa ellenére) az Isten felé vezet. Mert mondjon önmagáról vagy róla bárki bármit, költészetének lényege: harc az Istennel, de azért, hogy elfogadja, befogadja a földi világgal békélen költőt. A minden és mindenki ellen lázadó fiatalból – mint a kötet fényképei tanúsítják – bölcs öreg zsidó lett, aki nyelvében egyszerre profanizálja és követi a Biblia verseit: *A Zsoltárok könyve* hangját (*Ne vénülj meg*), *Jeremiás keserveit* (*Betegség-blues*), az *Énekek éneke* forróságát (*Blues hajnali négykor*). De gondolatilag jelen van a *Teremtés könyve* ellenpontja is (*Plutó/nium/i óda*), mert a Föld, a teremtett világ önmaga sírásója lett. Ginsberg ítéletet mond, ugyanakkor *szenvedő* ember, bár látszólag egész életében azt tette, amit akart. Vagy talán éppen *ezért* szenvedő ember? Mert eltávolodott a Tízparancsolattól (ugyanakkor éhezte, éhezi), a Tórától (melynek hiányát érezte, érzi).

Túllépve az általánosságokon, hogyan jelentkezik ez a labilisan tűnő, összegező értékelés a versekben? Igaz-e az állítás, vagy sem? Nézzük tehát a verseket, csupán néhányat kiragadva a nyolcvan megközelítő válogatásból. A bibliai – és a hangoztatott Walt Whitman-i – hangot talán elég néhány idézettel bizonyítani: „*Láttam nemzedékem legjobb elméit az örület romjaiban, hisztérikusan lemeztelenedett éhezőket / a néger utcákon vonszolva magukat hajnalban egy mérges belövés tűjét áhítózza / angyalfejű hipstereket égve az éjszaka gépezetében a csillagos dinamóhoz fűződő hajdani égi kapcsolatért...*” (*Üvöltés*, **Orbán Ottó** fordítása), „*Mert megriadtam / Mert dalolva röpítem / szerelmes / felemhez hangom*” (*Az isten miért szeretet, Jack?*, **Eörsi István** fordítása), „*Nem vezethetsz autót a hatlábnyi sírban noha a mindenség elég nagy mauzóleum akármihez / a mindenség sírkert és én egyedül járkálok benne föl-alá/ és tudom hogy Apollinaire ugyanezen az utcán járt 50 évvel ezelőtt / tébolya rögtön befordul a sarkon és Génet is jön velünk könyvet lopni / a Nyugatot már megint háborúzik...*” (*Apollinaire sírjánál* O. O. fordítása). Ha nem a szavakra figyelünk, hanem a versmondatok lendületére, megérint minket az izzó bibliai hang.

Az Istennel való harcot nehezebb bizonyítani. Holott már az előző idézetek, verscímek is mutatják Ginsbergre erőteljesen hatott a Biblia teljessége, nyelvi világával, indulatával, súlyával. Ez a súly azonban az Isten súlya! Mintha ez kényszerítené az igazság leplezetlen kimondására, olyan személyes kitárulkozásra, mely nemcsak megdöbbentő, hanem – sokaknak – visszataszító is lehet. Gondolatai és szavai olykor profán vaskossággal állnak elénk, szinte követelik ellentmondásainkat, mégis lefegyverzőek őszinteségük és a *mögöttesük* miatt. Mert ha a versek mögé nézünk, találjuk meg a teljes, és a bevezetőben említett *szenvedő* embert. Ginsberg szenved a világtól. Attól, hogy a szó szerint és képletesen atomjaira bomlott világnak *kell* ellentmondania: „*Ha mosnék magamra, kimosnám szutykos Iránomat / Egyesült Államaimat Csontszínű Szappanba tunkolnám, megsikálnám Afrikát, az összes madarat és elefántot a dzsungelbe visszahelyezném, / Kimosnám az Amazonast, megtisztítanám az olajos Karib-tengert és a Mexikói-öblöt*” (*Háztartási munka*, E. I. fordítása), és így tovább. Attól is szenved, hogy az Isten magára hagyta. A *Záróízom* (ál)szemérempukkasztó nyerseségével szemben a *Könyörgöm Uram* blaszfémiája legmélyén – mint Anatole France *A Miasszonyunk bohóca* novellájában a komédiás sajátos imája – könyörgő kiáltás az Úrhoz, mert őszinte, és nem homoszexuális pornográfia.

Mert Ginsberg őszinte! Olykor meghökkentően, sokszor és – ismét: sokaknak – megdöbbentően (elutasítóan) az. Különösen amikor felmutatja álarcba kényszerített önmagát. De az álarc mögött mindig felsejlik az igazi arc, a leplezés tökéletlen. Tökéletlen, mert őszinte, néha a versek egészében ismerni fel a tükörbe néző, megriadt embert, aki *fél* a jövőjétől, s bár nem tud beletörődni a megváltoztathatatlanba, mégis könyörög – Istenhez – az elkerülhetetlen elodázásáért (*Ne vénülj meg, Igenis reménytelen, Kaddis Naomi Ginsbergért*). Máskor a látszólag nyers sorok között bukkan fel, szinte észrevétlenül az emberre (önmagára és másokra) vonatkozó részvét és együttérzés hangja, hol okosan: „*A művészet nem üres ha megmutatja önnön ürességét*” (*Kiáltvány*, E. I. fordítása), hol Ginsbergtől szokatlanul, érzelemmel telítetten: „*Ekkor rájöttem, hogy Naomi ő, az anyám, e málló / zugban lakik, idősebb, mint mikor tova-túnt / élete. Mit csinálsz itt? – kérdeztem elképedve*” és „*Megcsókoltam őt, megtöltöttem a tollam és sírtam*” (*Halotti lepel*, E. I. fordítása).

Ginsberget az elmúlt három évtizedben mintegy fél tucat fordító próbálta magyarra formálni, a szó jó értelmében. Tisztelet a munkájuknak, és tisztelet **Eörsi István** válogatásának (bár a *Halál Van Gogh fülére!* verscím kötetcímnek nem telitalálat!) és fordítói teljesítményének, ám Ginsberget, a *költőt* valójában csak Orbán Ottó mutatta eddig fel nekünk. Ez akkor érzékelhető, amikor a válogató fordításaival együtt olvasható Orbán munkája és az angol szöveg is. Példának a *Lábjegyzet az Üvöltéshez* utolsó sora: „*Holy the supernatural extra brilliant intelligent kindness of the soul!*”, „*Szent a lélek természetfölötti különösképp fénylő okos kedvessége*” (O. O.), „*Szent a lélek természetfölötti különleges sugárzó értelmes jóindulata!*” (E. I.) **Eörsi** keményen okos, Orbán több, mert érzékenyebb. Soraiból jobban áttetszik a *ki* ez az ember kérdése. A válaszban egyetlen, többször elismételt jelző: *szenvedő* ember.